

ΙΔΡΥΜΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

Ψαράδες και Αστοί: Η απεικόνιση των κοινωνικών τάξεων από τον Κωνσταντίνο Βολανάκη

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ:

ΒΕΝΙΑ ΠΑΣΤΑΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΤΕΧΝΗΣ

Κωνσταντίνος Βολανάκης (1837 - 1907)

1837: Γεννιέται στο Ηράκλειο της Κρήτης .

1856: ο Βολανάκης βρίσκεται στην Τεργέστη όπου εργάζεται ως λογιστής στον εμπορικό οίκο του Γεωργίου Αφεντούλη.

1864: Σπουδαστής στο Μόναχο στην Ακαδημία Ωραίων Τεχνών στο εργαστήριο του Karl Von Piloty.

1867: Πρώτο βραβείο στον διαγωνισμό έργου με θέμα την Ναυμαχία της Λίσσας.

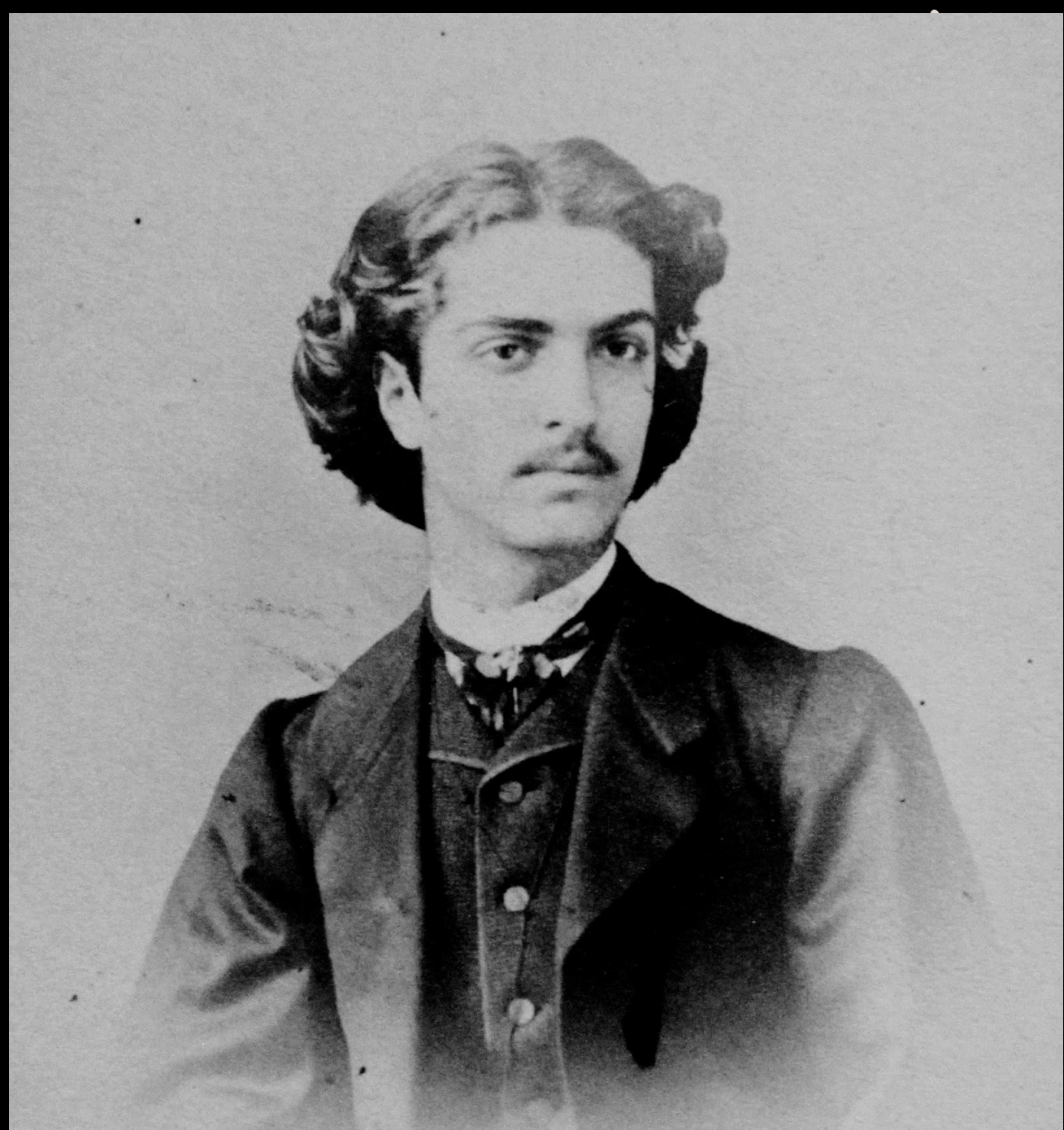
1877: Το έργο του η Ναυμαχία του Τραφάλγκαρ εκτίθεται στην έκθεση του Λονδίνου και αγοράζεται.

1883: Εγκατάσταση στην Ελλάδα, στον Πειραιά.

1896: Ιδρύει το «Καλλιτεχνικόν Κέντρον» στον Πειραιά.

1907: Ο Κωνσταντίνος Βολανάκης πεθαίνει στις 29 Ιουνίου.

Φωτογραφία Δεξιά: ο Κωνσταντίνος Βολανάκης σε νεαρή ηλικία, Αρχείο Νεοελληνικής Τέχνης «Σοφία Λασκαρίδου».

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΛΑΝΑΚΗ ΚΑΙ ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΤΟΠΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Η θάλασσα είναι πάντα παρούσα στη ζωή του Βολανάκη (Κρήτη, Σύρος, Τεργέστη, Ταξίδι στις Δαλματικές ακτές και στην Αδριατική, μόνιμη εγκατάσταση στον Πειραιά) . Οι οπτικές του αναφορές επηρεάζουν την θεματική του.
- Είναι έξοχος παρατηρητής της φύσης όπως οι ιμπρεσιονιστές όμως δεν τον ενδιαφέρει η φευγαλέα εντύπωση, στο έργο του επικρατεί η ηρεμία η οποία αποτυπώνεται με εντατικά δουλεμένες επιφάνειες χρώματος.
- Στο έργο του υπάρχουν απηχήσεις της Σχολής της Χάγης, των ρεαλιστών της Barbizon, του Ivan Aivazovsky, μετριάζει όμως την δραματικότητα δίνοντας μια ρομαντική χροιά στην απεικόνιση του θέματός του.
- Η νύχτα προσφέρεται για την δημιουργία απόκοσμων – ατμοσφαιρικών τοπίων που συναντάμε κυρίως σε εκπροσώπους του ρομαντισμού ή προσφέρεται για την αίσθηση μυστηρίου και δραματικότητας.
- Στην νυχτερινή τοπιογραφία οι καλλιτέχνες πραγματεύονται θέματα που σχετίζονται με την αντίθεση φωτός – σκιάς και την χρωματική ισορροπία που επιτυγχάνεται μέσα από τονικές διαβαθμίσεις.

Κωνσταντίνος Βολανάκης: Πάνω, Το λιμάνι του Βόλου τη Νύχτα, λάδι σε καμβά, 58.5x102 εκ.
Κάτω, Καΐκια στο φεγγαρόφωτο, λάδι σε καμβά, 45x74,5 εκ.

Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΒΟΛΑΝΑΚΗ ΚΑΙ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΜΕ ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Τον 19ο αιώνα έχουμε την γέννηση πολλών νέων εθνών και μαζί με αυτό την γέννηση των πρώτων εθνικισμών. Κάθε έθνος θέλει να δείξει την ανωτερότητά του μέσα από την σύνδεση με ένα ένδοξο παρελθόν ή με σημαντικά ιστορικά γεγονότα.

Ο Κωνσταντίνος Βολανάκης ζωγραφίζει έργα που εντάσσονται στο πλαίσιο της ιστορικής εικονογραφίας επιλέγοντας θέματα που συνδέονται με την θάλασσα. Τα έργα αυτά ξεχωρίζουν σε διεθνείς διαγωνισμούς και αγοράζονται από επιφανείς προσωπικότητες.

Η απεικόνιση ναυαγίων και θάλασσας υπήρξε αγαπημένο θέμα για τους θαλασσογράφους. Σε αυτά τα έργα αναδεικνύεται το μεγαλείο της φύσης και η καταδίκη της ανθρώπινης ύπαρξης έναντι σε αυτήν.

Άλλοι ζωγράφοι εκμεταλλεύονται τα συγκεκριμένα θέματα για να αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη σπουδή πάνω στο φως και το χρώμα (Turner), ενώ άλλοι επικεντρώνονται στο ανθρώπινο δράμα.

Κωνσταντίνος Βολανάκης: Πάνω, Η Πυρπόληση της Τουρκικής Ναυαρχίδας, λάδι σε καμβά, 79x114 εκ. Κάτω, Φρεγάτα στο σεληνόφως, λάδι σε καμβά, 45x74.5 εκ

Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη.

Η Απεικόνιση κοινωνικών τάξεων στην ζωγραφική

Η απεικόνιση ανθρώπων διαφόρων κοινωνικών τάξεων στην ζωγραφική έχει τις ρίζες της στον χρυσό αιώνα της φλαμανδικής ζωγραφικής. Οι καλλιτέχνες απομακρυσμένοι από τα θρησκευτικά θέματα επιδίδονται σε άλλα θέματα ζωγραφικής. Ένα από αυτά είναι η απεικόνιση στιγμών της καθημερινότητας απλών ανθρώπων κυρίως χωρικών.

Δεν λείπουν και τα πορτρέτα σημαντικών προσωπικοτήτων που ήθελαν να αποτυπώσουν τη μορφή τους σε ένδειξη κύρους και δύναμης όμως φαίνεται πως οι ζωγράφοι αρέσκονται να παρατηρούν και να δημιουργούν έργα αφιερωμένα στην καθημερινότητα της εποχής.

Κάποιοι ζωγράφοι ζωγραφίζουν έργα στα οποία εντοπίζονται όλες οι κοινωνικές τάξεις δημιουργώντας ένα ενδιαφέρον ψηφιδωτό της κοινωνίας του παρελθόντος.

Peter Bruegel the Elder, Γάμος χωρικών, 1567, λάδι σε μουσαμά, Μουσείο Ιστορίας Τέχνης Βιέννη

Peter Bruegel the Younger, Το κήρυγμα του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή, π. 1601 – 1604, λάδι σε μουσαμά, Μουσείο Καλών Τεχνών Βουδαπέστη (αντίγραφο έργου του πατέρα του Peter Bruegel the Elder)

Peter Bruegel the Younger, Χειμερινό τοπίο με παγίδες πουλιών, λάδι σε μουσαμά, 38x55 εκ., Ιδιωτική Συλλογή

Hendrick Avercamp, χειμερινό τοπίο με ανθρώπους που κάνουν πατινάζ, π. 1608, λάδι σε μουσαμά, 77.3x131.9 εκ., Rijksmuseum Amsterdam

Hendrick Avercamp, Απολαμβάνοντας το χιόνι δίπλα στην πόλη, π. 1620, λάδι σε μουσαμά, 47x89 εκ., Rijksmuseum Amsterdam

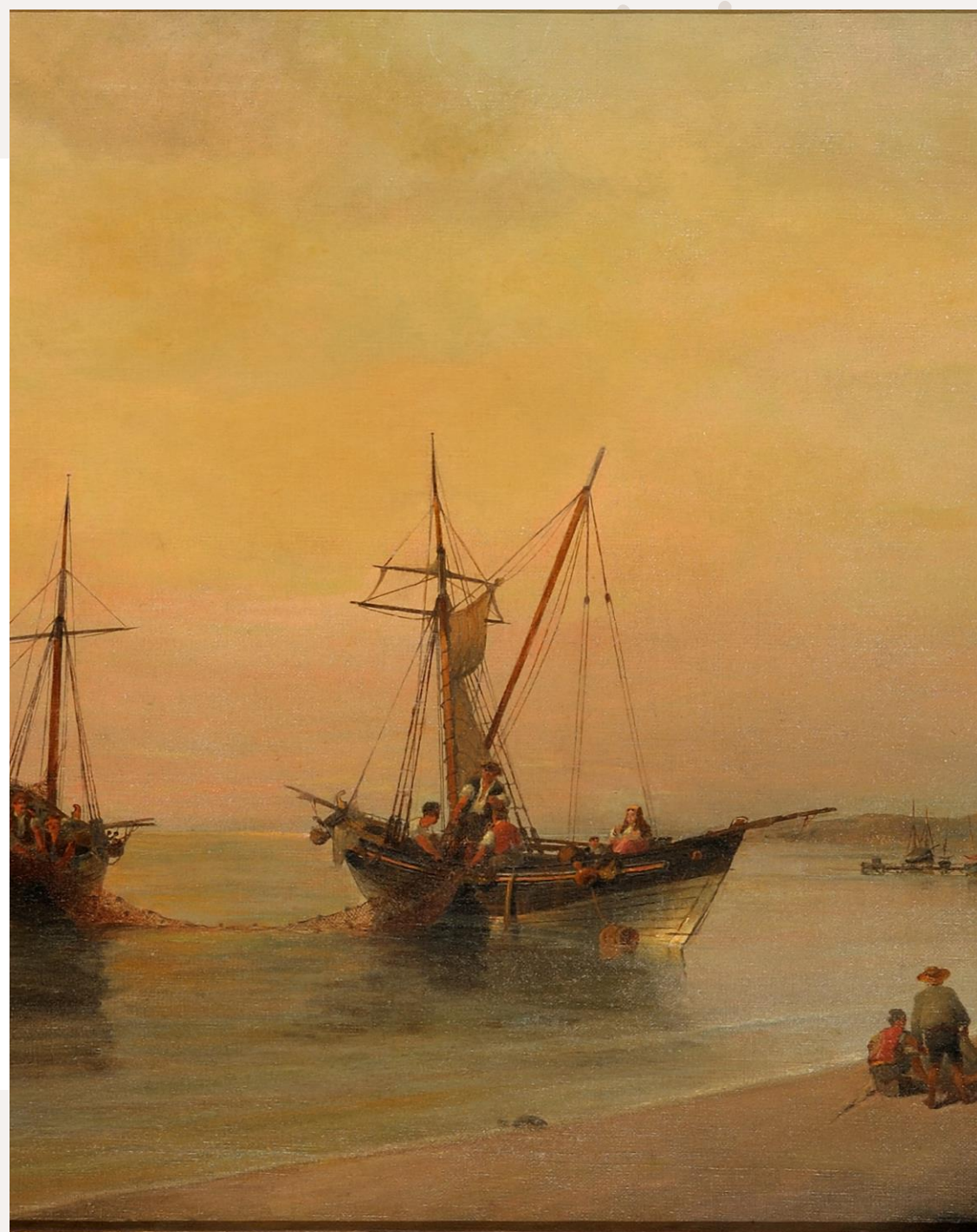

Η Απεικόνιση κοινωνικών τάξεων στην ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα.

Αγαπημένα θέματα στην γερμανική ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα ήταν τα λεγόμενα ηθογραφικά. Θέματα παρμένα από την καθημερινή ζωή των απλών ανθρώπων, στα οποία οι ζωγράφοι ξετύλιγαν το ταλέντο τους στην απόδοση χειρονομιών και εκφράσεων. Ιδιαίτερα αγαπητά θέματα ήταν επίσης αυτά που παρίσταναν παιδιά.

Οι Έλληνες ζωγράφοι της Σχολής του Μονάχου επιδόθηκαν σε τέτοια θέματα με κορυφαίους τον Νικόλαο Γύζη, τον Νικηφόρο Λύτρα και τον Γεώργιο Ιακωβίδη.

Σημαντικά ήταν επίσης και τα πορτρέτα - παραγγελίες ισχυρών προσώπων της εποχής. Τα έργα αυτά παρείχαν ένα σίγουρο εισόδημα στους καλλιτέχνες, σε αντίθεση με τα θέματα **genre** που δεν ήταν κατά παραγγελία και απεικόνιζαν από βασιλείς μέχρι πλούσιους αστούς.

Νικόλαος Γύζης, Τα αρραβωνιάσματα των παιδιών, 1877, λάδι σε μουσαμά, 103x155 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Ο ΓΥΖΗΣ ΝΕΟΣ ΥΠΟ Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

Νικόλαος Γύζης, Χαρτομάντισσα, 1885, λάδι σε μουσαμά, 72.5x92.55 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης, Αποκριά στην Αθήνα, 1892, λάδι σε μουσαμά, 50x70.5 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης, Αποκριά στην Αθήνα, 1892, λάδι σε μουσαμά, 51x70.5 εκ., Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών

Νικηφόρος Λύτρας, Επιστροφή από το πανηγύρι στα Μέγαρα, π. 1865 - 1872, λάδι σε μουσαμά, 100x66 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικηφόρος Λύτρας, Το Φίλημα, πριν το 1878, λάδι σε μουσαμά, 79x69 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικηφόρος Λύτρας, Γαλατάς σε ώρα ανάπαυσης, 1895, λάδι σε μουσαμά, 53x37 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης Προσωπογραφία κυρίου Ψύχα, 1885, λάδι σε μουσαμά, 103x83 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης Τα πρώτα βήματα, 1892, λάδι σε μουσαμά, 140x110 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης Παιδική Συναυλία, 1900, λάδι σε μουσαμά, 176x250 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

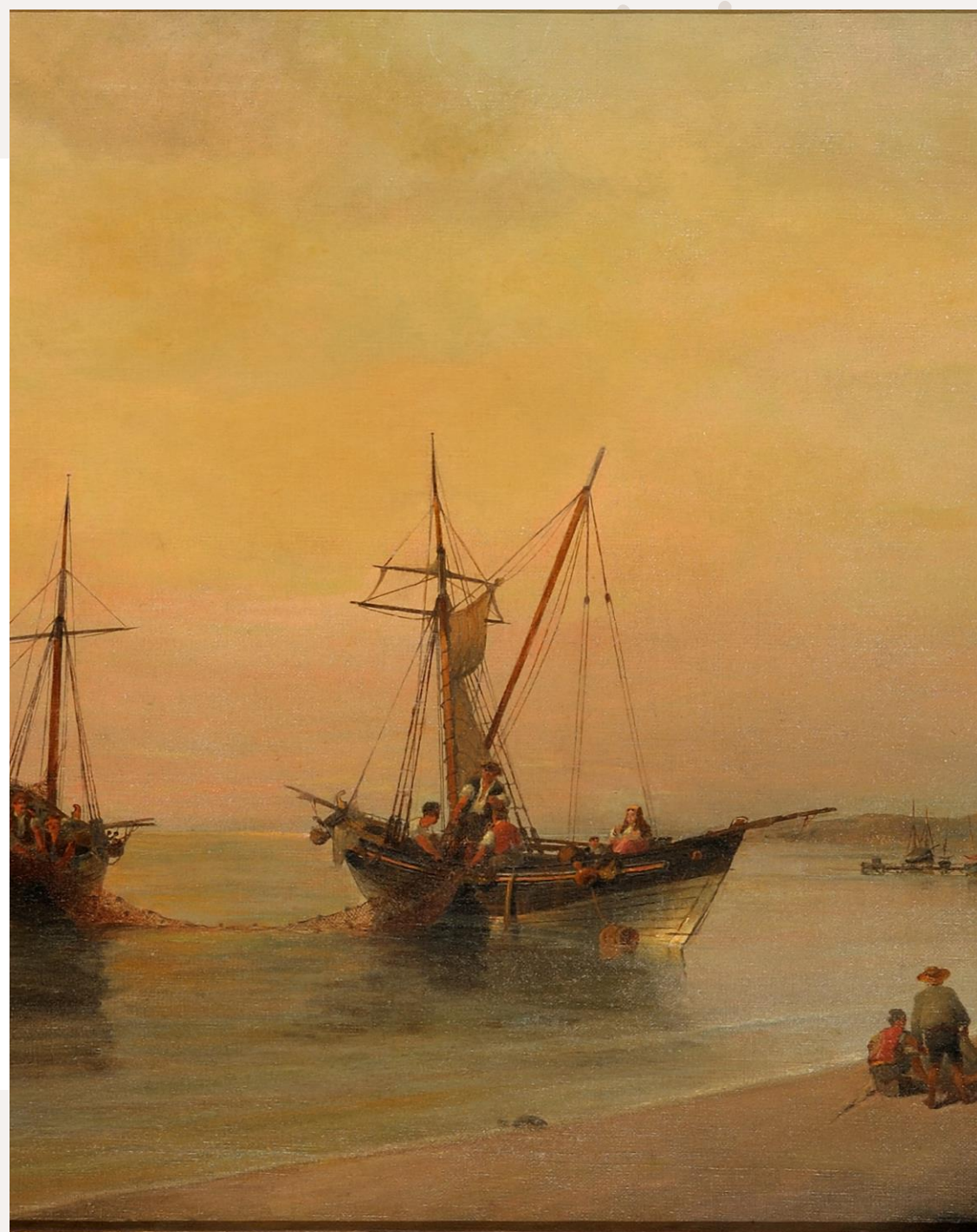

Η Απεικόνιση κοινωνικών τάξεων στην ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα.

Ο Κωνσταντίνος Βολανάκης ασχολείται με την ηθογραφία κυρίως στο πλαίσιο της θαλασσογραφίας.

Ο άνθρωπος εντάσσεται αρμονικά στο τοπίο και γίνεται συμπληρωματικό του κομμάτι.

Παρά το γεγονός ότι με την πρώτη ματιά δεν είναι ο άνθρωπος που κυριαρχεί στο έργο αλλά η θάλασσα και τα πλοία, ο ζωγράφος μας δίνει αρκετές πληροφορίες για την κοινωνική τάξη των προσώπων που απεικονίζει και τις ασχολίες τους.

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Κορίτσι με καλάθι, 25x15 εκ., λάδι σε ξύλο, Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Πλύστρες, 1869 – 1878, λάδι σε ξύλο, 14x26 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης, Συνάντηση καβαλάρη με γυναίκες σε βαυαρικό τοπίο, πριν το 1885, λάδι σε μουσαμά, 21x40 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Χωριό του Πηλίου, 1886 – 1890, λάδι σε μουσαμά, 80x53 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Πανηγύρι στο Μόναχο, 1879, λάδι σε μουσαμά, 60x130 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

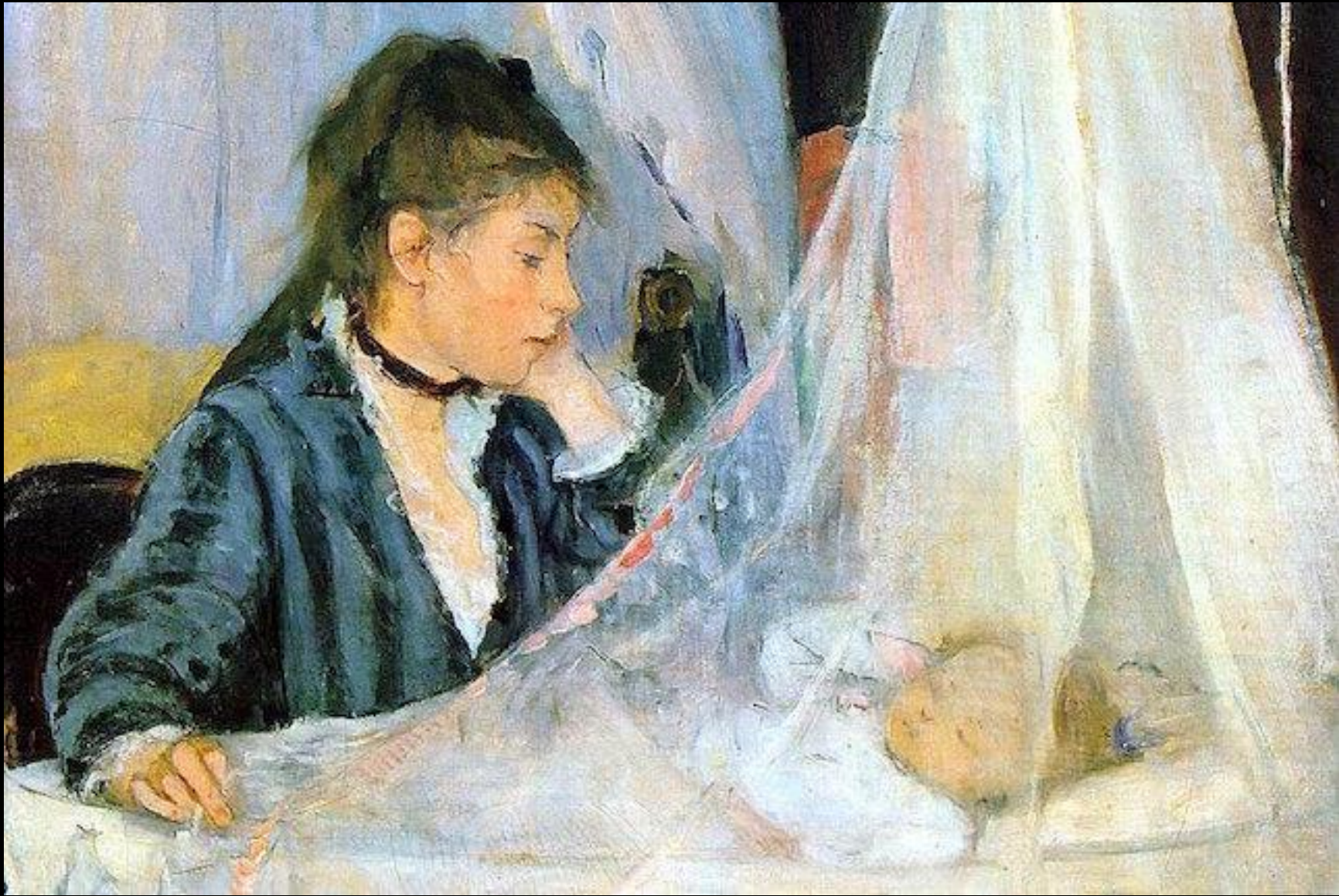

[...] Τσίρκο αμερικανικό έφθασε κατ'αυτάς εις Μόναχον με αμερικανικήν τσαρλατανιά. Παίζουν μόνον εξ παραστάσεις και ο κόσμος ποδοπατιέται με το ποιος να προτοϊδή. Δεν παίζουν άσχημα, έχουν και ελέφαντας μικρούς και μεγάλους. Ένας μικρός χορεύει και βάλς.[...]

Νικόλαος Γύζης επιστολή σε Νικόλαο Νάζο 25 Αυγούστου 1875

Berthe Morisot, Η Κούνια, 1872, λάδι σε μουσαμά, 56x46 εκ., Musée d'Orsay

Pierre Auguste Renoir, Χορός στο Moulin de la Gallete, 1876, λάδι σε μουσαμά, 131x175 εκ., Musée d'Orsay

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Βάρκες και παιδιά στην παραλία, 1869 – 1875, λάδι σε μουσαμά, 30x60 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Σπρώχνοντας τις βάρκες στη θάλασσα, 1870 – 1875, λάδι σε μουσαμά, 50x87 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Ακρογιαλιά με ψαράδικη βάρκα, 1889, 59.5x131 εκ., λάδι σε μουσαμά, Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Ένα Πολύβουο Λιμάνι, 1885 – 1890, λάδι σε μουσαμά, 51x81.5 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Πολυσύχναστη ακτή, χ.χ., λάδι σε μουσαμά, Ιδιωτική Συλλογή

Hendrik Willem Mesdag, Ψαράδες και βάρκες στην ακτή, 1875 – 1885, λάδι σε μουσαμά, 90x181 εκ., Rijksmuseum Amsterdam

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Στην Αποβάθρα, π. 1869 - 1875, λάδι σε μουσαμά, 70x45 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Η αποβίβαση, 1885 - 1890, λάδι σε μουσαμά, 86x61 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Αναχώρηση από τον Πειραιά για την Τήνο, 1885 - 1890, λάδι σε μουσαμά, 64.5x52 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Θόρυβος εκκωφτικός φωνών, θόρυβος βραγχών βλασφημιών των λεμβούχων, παραγγελιών και ερωταποκρίσεων εξ αποστάσεως, τας οποίας παρέσυρεν ο άνεμος και απέπνιγεν ο συριγμός του ατμοπλοίου[...] συνήχησις και συμφυρμός όλων των τόνων, των διαφόρων προφορών, των ελληνικών και των αλβανικών, επικρατεί πέριξ του ατμοπλοίου «Θράκη», το οποίον ανεχώρει εις Τήνον δια την πανήγυριν, ότε με δυσκολίαν ουχί μικράν κατώρθωσα ν' ανέλθω επί του ατμοπλοίου δια μέσω των περί την κλίμακα συσσωρευμένων λεμβών[...]

Ι. Κονδυλάκης «Εις την Τήνον»

Το κατάστρωμα ήτο μυρμηκιά ανθρώπων της λαϊκής ως επί το πλείστον τάξεως, άλλων μεν πυρετωδώς καταγινομένων να τοποθετηθώσιν ή φιλονικούντων με τους λεμβούχους...

Ι. Κονδυλάκης «Εις την Τήνον»

Μάτην αποπειρώμαι να ανέλθω εις το κατάστρωμα· πανταχόθεν μοί περιφράττουσι την δίοδον από της κλίμακος τείχη απόρθητα ωκοδομημένα εκ νώτων, στέρνων και βραχιόνων ανθρωπίνων.

Γ. Δροσίνης Τρεις Ημέραι εν Τήνω

Μεγάλη ποικιλία ιματισμών, φύρδην μίγδην· καπελίνα, τσεμπέρια, παπάζια, σιγκούνια, κοντοβράκια στενά, λιάρες δασύμαλλοι, φουσανέλλες, αντεριά, βράκες, σαρίκια. Όλη σχεδόν η παντούφλα των Αθηνών και ιδίως του Πειραιώς συνεστοιβάζετο εκεί, φερομένη υπό του ρεύματος της ευλαβείας, μετά χωρικών και Αλλοδαπών Ελλήνων.

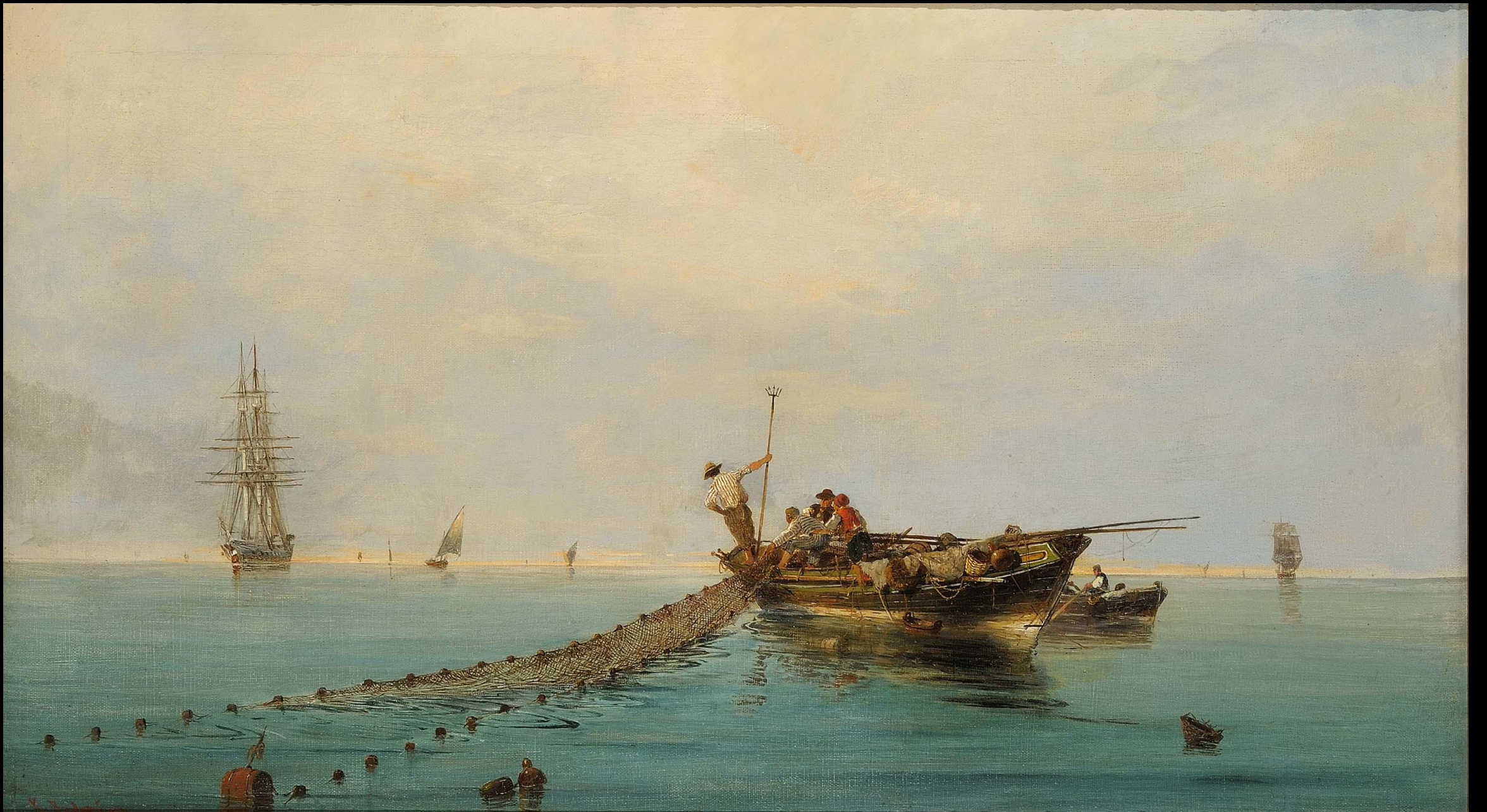
Ι. Κονδυλάκης «Εις την Τήνον»

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Τραβώντας τα δίχτυα, 1880 - 1895, λάδι σε μουσαμά, 40x71 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Μαζεύοντας τα δίχτυα, 1888 - 1890, λάδι σε μουσαμά, 40x70 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Πρωινή ψαριά, 1888 - 1890, λάδι σε μουσαμά, 76x135 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Καρνάγιο, χ.χ., λάδι σε μουσαμά, 20.6x35.6 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Ακτή Φαλήρου, π. 1895, λάδι σε μουσαμά, Συλλογή της Τράπεζας της Ελλάδος

Anton Mauve, πρῶνι ἰππασία στὴ θάλασσα, 1876, λάδι σε μουσαμά, 43.7x68.6 εκ., Rijksmuseum Amsterdam

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Ηλιοβασίλεμα στην ακτή, χ.χ., λάδι σε μουσαμά, 42x66.5 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Το λιμάνι του Βόλου τη νύχτα, 1895 – 1900, λάδι σε καμβά, 58.5x100 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Το λιμάνι του Βόλου τη νύχτα, χ.χ., λάδι σε καμβά, 35x74 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Το λιμάνι του Βόλου, χ.χ., λάδι σε καμβά, 32.5x48 εκ., Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

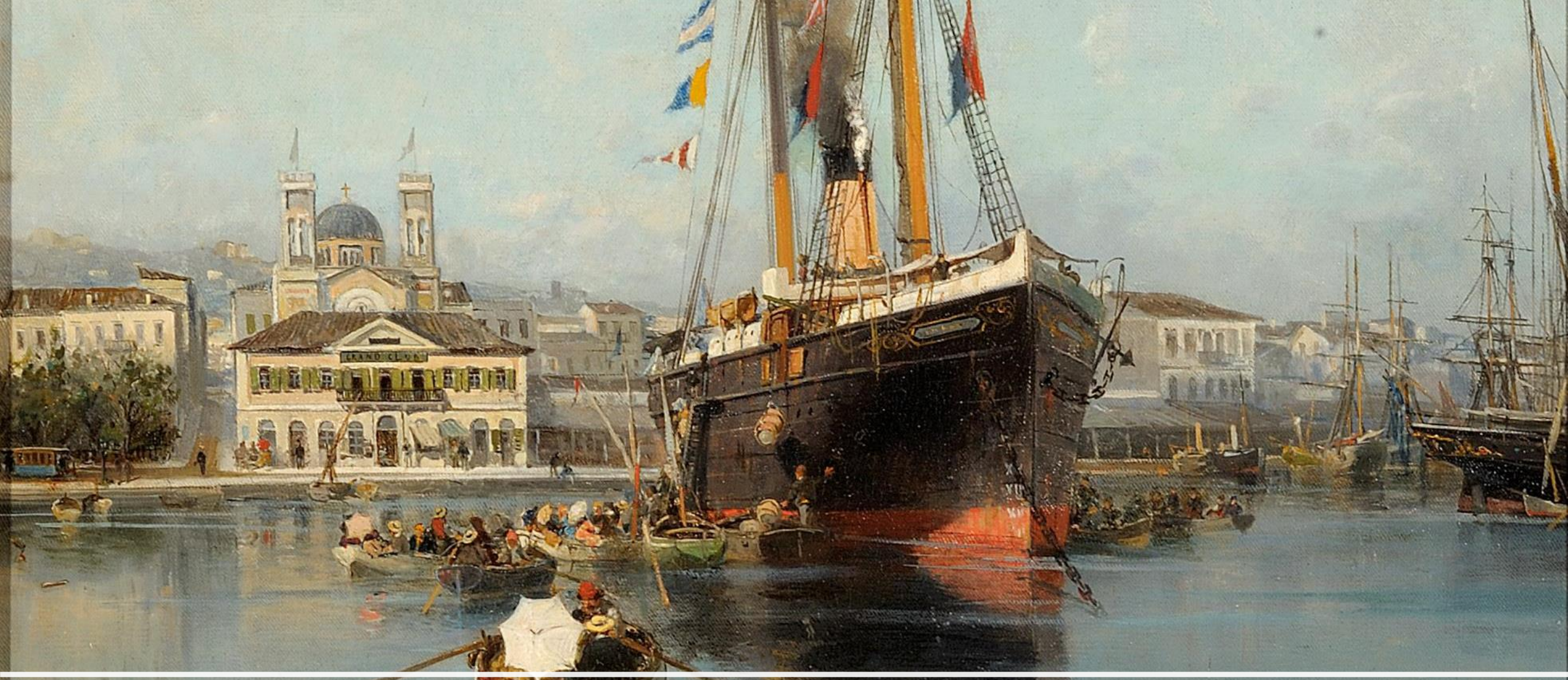

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Θοδωρής Κουτσογιάννης (επιμ.), Κωνσταντίνος Βολανάκης – Νόστος της Θάλασσας, Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων, 2023**
- **Στέλιος Λυδάκης, Οι Έλληνες Ζωγράφοι, τ. 3, Μέλισσα, 1976**
- **Wayne Franits, Dutch Seventeenth-Century Genre Painting, Yale UP, 2004**
- **Jean-Jaques Lévêque : L' aube de l'Impressionnisme - 1848 - 1869, ACR, Édition Internationale, Courbevoie, Paris, 2000**

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ
copyright παρουσίασης Βένια Παστάκα